

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดย

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่าง

อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดย

องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่าง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติและจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่คนไทย สามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาใช้กับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมตามยุคกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสว่าง ได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการสำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และหวังว่าเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่นต่อไป

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงทุก สิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้งสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึงความสามารถในต้นบริหารจัดการค่าการสะสมและบริการ กองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้ เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตร กรรมประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงานด้านต่างๆทั้งขององค์กร ชุมชนองค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษา เรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้ง ภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทาง ศาสนาเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่นการถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ ประเพณี บุญประเพณีข้าว เป็นต้น

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	กิจกรรมในการทำฐานข้อมูล	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑.	นายพิน แสงชมภู	ประชาชนชาวบ้าน,ผู้นำทางศาสนา	๑๑/๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลโคกสว่าง	
๒.	นายพิสุทธิ สมน้อย	ทำหลังคาจากหญ้าคา	๖ หมู่ที่ ๒ ตำบลโคกสว่าง	
๓.	นายรัง วงสีใส	จักสานผลิตภัณฑ์ต่างๆ	๒๕ หมู่ที่ ๒ ตำบลโคกสว่าง	
๔.	นายสนทรา กำริสุ	ประชาชนชาวบ้าน,ผู้นำทางศาสนา	๓๕ หมู่ที่ ๒ ตำบลโคกสว่าง	
๕.	นายสมพงษ์ สมน้อย	จักสานผลิตภัณฑ์ต่างๆ	๔๒/๑ หมู่ที่ ๓ ตำบลโคกสว่าง	
๖.	นายณรงค์ คำเห็น	จักสานผลิตภัณฑ์ต่างๆ	๕๖ หมู่ที่ ๓ ตำบลโคกสว่าง	
๗.	นายพอม โคตราช	จักสานผลิตภัณฑ์ต่างๆ	๓๓ หมู่ที่ ๔ ตำบลโคกสว่าง	
๘.	นางยนต์ สุนิกร	จักสานผลิตภัณฑ์ต่างๆ	๑๗/๑ หมู่ที่ ๖ ตำบลโคกสว่าง	
๙.	นายล้ำ คำถา	ประชาชนชาวบ้าน,ผู้นำทางศาสนา	๑๔๗ หมู่ที่ ๖ ตำบลโคกสว่าง	
๑๐.	นายพล อินธิราช	จักสานผลิตภัณฑ์ต่างๆ	๒๐ หมู่ที่ ๖ ตำบลโคกสว่าง	
๑๑.	นางหลิง ดีปาน	ทอผ้าพื้นบ้าน	๕๐ หมู่ที่ ๖ ตำบลโคกสว่าง	
๑๒.	นางสุข ดีปาน	ทอผ้าพื้นบ้าน	๔๐ หมู่ที่ ๖ ตำบลโคกสว่าง	
๑๓.	นายทุม สุโท	จักสานผลิตภัณฑ์ต่างๆ	๘๕ หมู่ที่ ๗ ตำบลโคกสว่าง	
๑๔.	นายเตียง ศรีแสง	ประชาชนชาวบ้าน,ผู้นำทางศาสนา	๒ หมู่ที่ ๘ ตำบลโคกสว่าง	

ด้านศาสนาและประเพณี

ที่	ชื่อศาสนสถาน	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑	วัดโคกสว่างวราราม	ม.๑ บ้านโคกสว่าง ต.โคกสว่าง	
๒	วัดสามัคคีธรรม	ม.๒ บ้านโพนสว่าง ต.โคกสว่าง	
๓	วัดจอมแจ้ง	ม.๓ บ้านสีทน ต.โคกสว่าง	
๔	วัดพนอมวัลลิการาม	ม.๔ บ้านวังกะเบา ต.โคกสว่าง	
๕	วัดศรีนวลบุรพาราม	ม.๕ บ้านนาสีนวล ต.โคกสว่าง	
๖	วัดวังกะเบาน้อย	ม.๖ บ้านวังกะเบา ต.โคกสว่าง	
๗	วัดศรีรัตนธรรมาราม	ม.๗ บ้านสีทน ต.โคกสว่าง	

ประเพณี/วัฒนธรรม ในเขตตำบลโคกสว่าง

๑.ประเพณีลอยกระทง ได้จัดขึ้นทุกปี ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๒ จะมีหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลโคกสว่าง ๕ หมู่บ้าน มีบ้านสีทนหมู่ที่ ๓ และหมู่ที่ ๗ บ้านวังกะเบา หมู่ ๔ และหมู่ที่ ๖ และบ้านนาสีนวล หมู่ที่ ๕ จัดประเพณีลอยกระทง เพื่ออนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม สืบเนื่องต่อไป

๒.ประเพณีบุญหมอเหยา ได้จัดขึ้นทุกปี ทุกหมู่บ้านในเขตตำบลโคกสว่าง ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์และเดือนมีนาคม แต่ละหมู่ต้องได้จัดประเพณีนี้ขึ้น เป็นความเชื่อและพิธีกรรมในการรักษาสุขภาพของคนในชุมชน ที่สืบทอดมาแต่ครั้งบรรพกาลอันสืบเนื่องมาจาก ความเชื่อดั้งเดิมที่นับถือผี เป็นการทำพิธีเพื่อติดต่อระหว่างผีกับคน ให้ผีช่วยเหลือแก้ปัญหาความเดือดร้อนโดยเฉพาะการเจ็บไข้ได้ป่วย และได้อนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม สืบเนื่องต่อไป

๓.ประเพณีบุญห่อข้าวสากและประเพณีบุญห่อข้าวประดับดิน ซึ่งเป็นประเพณีหมู่บ้านทุกหมู่ ได้จัดกันมาแต่โบราณ และทำมาทุกปี ในเดือน ๙ เป็นเดือนสำคัญสำหรับการไหว้และเคารพบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว และการทำบุญข้าวประดับดิน เป็นประเพณีหนึ่งในฮีตสิบสอง นิยมทำกันในวันแรม 14 ค่ำ เดือนเก้า หรือที่เรียกว่า บุญเดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน เป็นบุญที่ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ เปรต (ชาวอีสานบางถิ่นเรียก ผेट) หรือญาติมิตรที่ตายไปแล้ว ข้าวประดับดินได้แก่ ข้าวและอาหารคาวหวาน พร้อมหมากพลู บุหรี่ที่ห่อด้วยใบตอง กล้วย นำไป

วางไว้ตามใต้ต้นไม้ แขนงไว้ตามกิ่งไม้ ตามบริเวณกำแพงวัดบ้าง (คนอีสานโบราณเรียกกำแพงวัดว่า ต้ายวัด) หรือวางไว้ตามพื้นดิน เรียกว่า "ห่อข้าวน้อย" พร้อมกับเชิญวิญญาณของญาติมิตร นำภัตตาหารไปถวายแด่พระภิกษุ สามเณร แล้วอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตาย โดยหยาดน้ำ (กรวดน้ำ) ไปให้ด้วย

๔. ประเพณีบุญข้าวจี๋ ด้วยบ้านโคกสว่างหมู่ที่ ๘ มีบุญประจำปีที่ต้องถือปฏิบัติทุกปี ซึ่งถือเป็นธรรมเนียมที่ต้องร่วมกันจัดงาน หนึ่งก็เป็นความเชื่อของคนในชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษผู้เฒ่าผู้แก่ ตามประเพณีฮีตสิบสอง ซึ่งเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียมประเพณีตามหลักคำสอน ในพระพุทธศาสนาให้คนอีสานยึดมั่นทำบุญตามประเพณี การทำบุญเดือนสามหรือชาวบ้านเรียกว่าบุญข้าวจี๋ โดยการนำข้าวเหนียวหนึ่งมาปั้นเป็นก้อน นำมาอย่างไฟ(จี๋)หรือทาไข่ไก่หรือไข่เป็ด และย่างไฟให้สุกและนำไปถวายพระที่วัดเพื่อเป็นการบูชาข้าวหรือชาวบ้านเรียกว่า พิธีเปิดประตูเล่า หรือบุญเบิกฟ้า ชาวบ้านมีความเชื่อทำบุญข้าวจี๋จำทำให้ผลผลิตข้าวได้มากในปีถัดไป

๕. ประเพณีสงกรานต์ ด้วยในเดือนเมษายน ของทุกปี เป็นเทศกาลงานสงกรานต์ บ้านสีทันหมู่ที่ ๓ และ หมู่ที่ ๗ ได้จัดประเพณีสงกรานต์มาทุกปี โดยในปีนี้ได้กำหนดจัดในวันที่ ๑๓ เมษายน ของทุกปี ณ บ้านสีทัน ตำบลโคกสว่าง อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม เพื่อเป็นการสร้างความสามัคคีปรองมอด สามัคคีของชาวบ้านสีทันและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของชาติไทยให้คงอยู่ต่อไป เพื่อเป็นการสืบสานประเพณีขนบธรรมเนียมต่อไป

๖.ประเพณีบุญมหาชาติประจำปีบ้านสีทน ด้วยบ้านสีทน หมู่ ๓ หมู่ ๗ ได้มีมติเป็นเอกฉันท์ในการจัดทำบุญฟังเทศน์มหาชาติขึ้น ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวบ้านในชุมชนได้จัดทำกันทุกๆปี ประเพณีบุญผะเหวด หรือ บุญพระเวส เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าบุญมหาชาติ ชาวอีสานจะนิยมจัดขึ้นในเดือนสี่ (ช่วงเดือนมีนาคม) เป็นบุญประจำปีในฮีตสิบสอง ดังที่ปราชญ์อีสานได้ประพันธ์ผญา(บทกลอน)เกี่ยวกับการทำบุญในช่วงเดือนสามและเดือนสี่ไว้ว่า"ถึงเมื่อเดือนสามค้อยเจ้าหัวค้อยปั้นข้าวจ้ตกเมื่อเดือนสี่ค้อยจ้วน้อยเทศน์มัทรี" แปลว่าเมื่อถึงเดือนสามพระภิกษุสามเณรจะรอชาวบ้านทำบุญข้าวจ้ และเมื่อถึงเดือนสี่(ช่วงเดือนมีนาคม)สามเณรเทศน์กัณฑ์มัทรี ในงานบุญมหาชาติบุญผะเหวดของชาวอีสานถือเป็นงานบุญสำคัญชาวบ้านจะจัดให้มีพิธีอย่างใหญ่โตงานบุญต่อเนื่องกัน๒-๓ วัน

๗.ประเพณีเลี้ยงหอยปู้ตา เป็นการแสดงความเคารพ ที่ชาวบ้านทำเป็นประจำทุกปี สถานที่เลี้ยงปู้ตา คือ ศาลปู้ตาประจำแต่ละหมู่บ้าน ประเพณีการเลี้ยงหอยปู้ตาและประเพณีบุญซำฮะ เป็นประเพณีความเชื่อของชนอีสานที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น หรือเรียกว่า “สังคัมแบบประเพณี” ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เชื่อในผีบรรพบุรุษของชุมชน (บ้าน) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้ความคุ้มครองดูแลรักษาบ้านให้ปลอดภัยร่มเย็น

ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ เป็น ภูมิปัญญา มรดกอันล้ำค่าของปราชญ์อีสานที่ทุกคนควรศึกษาและทำความเข้าใจในพื้นฐานความ เชื่อคติเดิมชาวอีสานมากขึ้น เป็นส่วนที่ทำให้ชาวอีสานมีความสุขร่มเย็นมาโดยตลอดเพราะมีการยึดมั่นที่ เปรียบเหมือนธรรมนูญชีวิตชาวอีสานตราบเท่าจนปัจจุบัน(บางส่วน) แต่ก็มีหลายแห่งที่ทิ้งฮีตเก่าคองเดิม นำวัฒนธรรมต่างชาติมาโดยไม่พิจารณาทำให้สังคัมส่วนนั้นมีความวุ่นวาย เกิดปัญหาหลายๆอย่างขึ้น โดยฮีตสิบสอง คองสิบสี่นี้ จะประกอบไปด้วย ฮีต 12 ฮีต และคอง 4ประเภท มี14 คอง ได้แก่ ฮีตบุญเข้ากรรม (บุญเดือนอ้าย) ฮีตบุญคุณลาน เดือนยี่ ฮีตบุญข้าวจ้(เดือนสาม) ฮีตบุญผะสหรือบุญมหาชาติ (เดือนสี่) ฮีตบุญสงกรานต์ (บุญเดือนห้า) ฮีตบุญบั้งไฟ (บุญเดือนหก) ฮีตบุญซำฮะ(บุญเดือนเจ็ด) ฮีตบุญเข้าพรรษา ฮีตบุญข้าวประดับดิน ฮีตบุญข้าวสาก ฮีตบุญออกพรรษา ฮีตบุญกฐิน ฮีตสิบสอง เป็นประเพณีการทำบุญที่มีประจำเดือน ชาวอีสาน ประสมประสานระหว่างแนวคิดของพระพุทธเจ้า พราหมณ์และผี ก่อนที่ศาสนาพุทธเข้าสู่ไทย โดยเฉพาะดินแดนอีสานนั้นประเพณีตามฮีตคองเดือนต่างๆมีมานาน สมัยก่อนจะเน้นพิธีทางของผีและพราหมณ์มากกว่าเพราะ

เชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ วิญญาณ เปรตเทวดาอารักษ์ต่างๆ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผีที่มองไม่เห็นตัวจะมีอิทธิพลต่อชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้นพิธีกรรมส่วนใหญ่จึงวนเวียนอยู่กับเรื่องผีโดยมีพ่อกะจ๋าเป็นผู้นำทางพิธี เมื่อศาสนาเข้าสู่ไทยดินแดนอีสาน ความเชื่อและพิธีกรรมจึงได้เปลี่ยนไปบ้าง ได้นำพิธีกรรมทางศาสนาเข้าประสมประสาน มีพระสงฆ์องค์เจ้าเข้ามีส่วนร่วมกับพระเป็นผู้นำในบางพิธี แต่ส่วนใหญ่ยังมีปราชญ์หมู่บ้านเป็นผู้นำและจะเอนไปทางแนวพราหมณ์และผีมากกว่า **คลองสิบลี** มีหลายประเภทแต่สามารถแบ่งประเภท ได้แก่**คลองประเภทสอนผู้ปกครอง** **คลองประเภทสอนพระสงฆ์** **คลองสอนประชาชนทั่วไปและสุดท้ายที่สำคัญคือคลองสอนคนทุกเพศ วัย ทุกฐานะ** เป็นสิ่งที่ทุกคนควรมีเพื่อขัดเกลาคอยบ่งชี้ให้ผู้คนต้องปฏิบัติตามทำให้สังคมอีสานมีความสงบสุข ร่มเย็น จึง นำเสนอความเป็นมา ความสำคัญต่างๆของ ฮีตสิบสองคลองสิบลีเพื่อให้รับทราบข้อปฏิบัติต่างๆที่ทำให้คนในอดีตที่มี วิถีชีวิตที่อยู่ดีมีสุขและเป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมชาวอีสานให้มีสืบ ไป

คองสิบลี เป็นคำและข้อปฏิบัติคู่กับฮีตสิบสอง คอง แปลว่า แนวทาง หรือ ครรลอง ซึ่งหมายถึง ธรรมเนียมประเพณีหรือแนวทาง และ สิบสี่ หมายถึง ข้อวัตรหรือแนวทางปฏิบัติสิบสี่ข้อ ดังนั้นคองสิบลีจึงหมายถึง ข้อวัตรหรือแนวทางที่ประชาชนทุกระดับนับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ ผู้มีหน้าที่ปกครองบ้านเมืองพระสงฆ์ และคนธรรมดาสามัญพึงปฏิบัติสิบสี่ข้อ อาจสรุปได้หลายมุมมองดังนี้

๑. เป็นหลักปฏิบัติกล่าวถึงครอบครัวในสังคม ตลอดจนผู้ปกครองบ้านเมือง
๒. เป็นหลักปฏิบัติของพระมหากษัตริย์ในการปกครองบ้านเมือง และหลักปฏิบัติของประชาชนต่อพระมหากษัตริย์
๓. เป็นหลักปฏิบัติที่พระราชายึดถือปฏิบัติ เน้นให้ประชาชนปฏิบัติตามจารีตประเพณี และคนในครอบครัวที่ปฏิบัติต่อกัน
๔. เป็นหลักปฏิบัติในการปกครองบ้านเมืองให้อยู่เป็นสุขตามจารีตประเพณีแต่ละข้อมีค วาฮีตน าหน้าด้วย (ทำให้เกิดความสับสนกับฮีตสิบสอง) แต่ละคองจะมีสิบสี่ฮีต ยกเว้น ฮีตปีคองเดือน จะมีเพียงสิบสองฮีต ซึ่งนั่นก็คือฮีตสิบสองที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น คองประกอบด้วย

๑. ฮีตเจ้าคองขุน
๒. ฮีตท้าวคองเพี้ย
๓. ฮีตไพร่คองนาย
๔. ฮีตบ้านคองเมือง
๕. ฮีตผูกคองย่า
๖. ฮีตตาคองยาย
๗. ฮีตพ่อคองแม่
๘. ฮีตไ้คองเขย
๙. ฮีตปู่คองลุง
๑๐. ฮีตลูกคองหลาน
๑๑. ฮีตเถ้าคองแก่
๑๒. ฮีตปีคองเดือน (ฮีตสิบสอง)
๑๓. ฮีตไ้คองนา
๑๔. ฮีตวัดคองสงฆ์